

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาเรื่องตบะ

ความหมายของคำว่า ตบะ

คำว่า ตบะ ตรงกับรูปศัพท์ในภาษาสันสกฤตว่า *tapas* เป็นนามศัพท์ในภาษาสันสกฤต มีรากศัพท์มาจาก *ชากุ* / *tap* / ¹ พจนานุกรมสันสกฤต-อังกฤษ ของ เซอร์ โมเนียร์ โมเนียร์ วิลเลียมส์ (Sir Monier Monier Williams) ได้ให้ความหมายของ *ชากุ* / *ตป* / ไว้ดังนี้ ²

1. ส่องแสง กระจายความร้อน ส่งความร้อน
2. รู้สึกร้อน รู้สึกเจ็บปวด ทนทรมาณ ใฝ่หามุขุทรมาน ธุส่านักนิค
3. แฉกเผา ประทุษร้าย ทำใญ่ผู้อื่นได้รับความร้อน ทำใญ่ผู้อื่นทุกข์
4. บำเพ็ญทุกกรกิริยา ทรมาณร่างกาย

ส่วนคำว่า ตบะ นั้น พจนานุกรมเล่มเดียวกันนี้ ³ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความร้อน ความอบอุ้น ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาณ การบำเพ็ญเพียรทางศาสนา การ

¹ *ชากุ* *ตป* /*tap*/ เทียบภาษาละตินว่า *tep-so, tep-or*

Alfred S. Geden, "Asceticism," Encyclopaedia of Religion and Ethics, ed. James Hastings, II (1915): 87

² Sir Monier Monier Williams, A Sanskrit- English Dictionary, (London: Oxford University Press, 1979), p. 436

³ *Ibid.*, p.437.

ทรมานกาย การเข้าฌาน การปลงอาบัติ ร้อยปฏิบัติพิเศษ¹ เกิดที่คั่นอยู่ระหว่างฤก
หนาวและฤดูใบไม้ผลิ²

จากคำจำกัดความดังกล่าวของคำว่า ทบะ ข้างต้น เราจะเห็นได้ว่าคำว่าทบะ
นั้น มีความหมายทั้งโดยรูปศัพท์ คือยังหมายถึง ความร้อนและความอบอุ่นเป็นหลัก
แต่แล้วความหมายก็ขยายตัวออกไป หมายถึง ความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน
ซึ่งที่จริงก็เป็นเพียงการขยายความของคำว่า ความร้อนโดยพิจารณาถึงผลของความ-
ร้อนที่มีต่อคนเรา

ส่วนที่นับว่าสำคัญที่สุด และตรงตามจุดประสงค์ของวิธานิพนธ์นี้ โทแก์ การ
ที่คำว่า ทบะ ได้ขยายความหมายออกไปอีกโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติและทรมาน
ต่อร่างกาย ทั้งนี้เพราะชาวอินเดียดูเหมือนจะมีความรู้สึกฝังอยู่ทั้งแก่หลังสมัยสัมภีร์
สังนิทา(หรือจตุรเวท) แล้วว่า กายและจิตนั้นน่าจะเป็นอิสระจากกัน กายนั้นควรที่จะ
เป็นรองจิต ฉะนั้นผู้มีทบะน่าจะได้แก่ผู้ที่มิจักสงบหรือมีความสุขใดขณะที่ร่างกายได้รับความ
ความเจ็บปวดทรมาน

1. มานวธรรมศาสตร์ 11.235 ไร้คำว่า ทบะ ในความหมายว่า เป็นร้อยปฏิบัติ
อันเป็นสิ่งที่พึงกระทำพิเศษประจำสำหรับแต่ละวรรณะ ดังนี้

Brahmānasya tapo jñānam / tapas ksatrasya rakṣanam/
vaiśyasya tu tapo vārtā / tapah śudrasya sevnam//

คำแปล การเรียนรู้เป็นทบะของพราหมณ์ การปกป้องสิทธิ์กษัตริย์ประชาชนเป็น
ทบะของกษัตริย์ การทำธุรกิจเป็นทบะของแพศย์ และการรับใช้เป็นทบะของศูทร

2. เดือนมาฆ (Magha) ตกอยู่ในระยะเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ จักเป็นฤ
กพิเศษเฉพาะของปี เพราะเป็นช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมที่สุดต่อการบำเพ็ญทบะ

Alfred S. Geden, "Asceticism", Encyclopaedia of Religion
and Ethics, ed. James Hashings, II (1915) : 88

ที่มาของความคิดเรื่อง ทบะ

แม้ว่าวรรณคดีสันสกฤตหลายเล่มจะกล่าวถึงเรื่องทบะบ่อยครั้ง แต่ก็มักกล่าวถึงในแง่สรรเสริญยกย่องอิทธิฤทธิ์ของทบะเป็นส่วนใหญ่ เช่น มักจะกล่าวถึง ทวยเทพ ฤๅษี ยักษ์ หรือ แม่ทัพยุคสงครามคาหาคาไศยาเพื่อบอกว่าทบะแล้วอาจมีอำนาจอิทธิฤทธิ์พิเศษ ซึ่งถ้าหากใครบำเพ็ญจนถึงขั้นแก่กล้าจริง ๆ แล้ว อาจลอบในกาลให้ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาลได้ และเป็นที่เกรงกลัวของ เทพเจ้าต่าง ๆ ปิศาจ เช่น พระพรหม พระศิวะ พระวิฆ्नุ และ พระอินทร์ ทบะในความคิดของชาวอินเดียนั้นยิ่งใหญ่ไพศาลมาก ถึงปรากฏข้อความยกย่องในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ว่า ดังนี้

yaddustaram yaddurāpam/ yaddurgam yacca

duskaram/

sarvam tu tapasā sādhyam/ tapo hi

duratikramam/

คำแปล "สิ่งใดก็ตามที่ผ่านพ้นไปไต่ยาก สิ่งใดก็ตามที่สำเร็จ
ไต่ยาก สิ่งใดก็ตามที่เข้าถึงไต่ยาก สิ่งใดก็ตามที่กระทำ
ไต่ยาก สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดอาจสำเร็จลุล่วงได้โดยทบะ
เพราะทบะนั้นจะหาสิ่งใดเหนือไต่ยาก"

วรรณคดีสันสกฤตส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงทบะในแง่นี้เป็นส่วนมาก แสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือของชาวอินเดียนที่มีต่อความคิดเรื่องทบะเป็นอย่างสูง แต่เรื่องที่น่าสนใจอีกมากคนกว่าในที่นี้ก็คือ ความคิดเรื่องทบะซึ่งชาวอินเดียนได้ให้ความยกย่องอย่างสูงถึงกล่าวนี้ มีประวัติความเป็นมาอย่างไร เป็นความคิดดั้งเดิมของชาวอินเดียนอารยันหรือไม่

ในการศึกษาคนคว่ำเรื่องดังกล่าวนี้ ก่อนอื่นต้องเข้าใจก่อนว่า ชาวอินเดีย นั้นประกอบด้วยชนสองพวก คือ ชนพื้นเมืองเดิม และ ชนอารยัน ชนพื้นเมืองเดิม อินเดีย นั้นเป็นพวกผิวดำ จมูกแบน ¹ (anāsa) ชนพวกนี้อาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ในดินแดนอินเดีย เช่น ตามบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ ภาคใต้ของเทือกเขาหิมาลัย และทาง ตะวันออกของอินเดีย ² เป็นที่เข้าใจว่า ชนพื้นเมืองพวกนี้เป็นผู้ที่มีความเจริญ และมี อารยธรรมที่เป็นของตัวเองอยู่แล้ว หากแต่ระดับความเจริญของอารยธรรมนั้นไม่เท่ากัน ซึ่งอาจจะ เป็นเพราะถิ่นที่อยู่อาศัยของชนพวกนี้ห่าง ๆ กัน และในสมัยนั้นการคมนาคมไม่ สะดวก การติดต่อกันจึงเป็นไปได้ยาก การถ่ายทอดความเจริญทางอารยธรรมก็ เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามหลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดพบนั้นแสดงให้เห็นว่า ชนที่อาศัย อยู่แถบบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ นั้น คงจะมีอารยธรรมที่เจริญมากกว่าชนที่อาศัยอยู่ในแถบอื่น ๆ อารยธรรมนี้จึงเรียกกันว่า อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ (Indus Culture of Indus Civilization)

ส่วนชนที่ประกอบขึ้นเป็นชนอินเดียอีกพวกหนึ่งนั้น เป็นพวกผิวขาว จมูกโค้ง สันนิษฐานว่าเป็นพวกอารยันที่อพยพมาจากแถบเอเชียกลาง ดอยร่นลงมาทางใต้และทาง

¹ ฤคเวท 5.29.10 ซึ่งดูเหมือนจะหมายถึง อมนุษย์ แต่มีทางที่จะตีความ ใคว่า ศัตรูของชนเข่าอารยันก็คงจะมีลักษณะดังกล่าวนี้เช่นกัน

² เมื่อพวกอารยันอพยพเข้ามาในดินแดนอินเดีย ได้ทำสงครามรุกรานแย่งชิง พื้นที่ดินของพวกชนพื้นเมืองเดิม พวกชนพื้นเมืองซึ่งมีฝีมือการรบคด้อยกว่ามักเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เข้าใจว่าบางพวกคงจะอพยพหนีไป บางพวกก็ยอมอยู่เป็นผู้นับรั้ของพวกอารยัน เข้าใจ ว่าพวกอารยันมีคำใ้เรียกชนพื้นเมืองเดิมพวกนี้ตามชื่อเดิมของเขาว่า ทาส หรือ ทัศย ซึ่งชนพวกนี้ต่อมาก็กลายเป็นชนวรรณะศูทร

ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก A.L. Basham, The Wonder that was India, (New York : Grove Press, 1959), pp. 14-29

ตะวันออก ผ่านอัฟกานิสถานเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ตามลุ่มแม่น้ำสินธุ จึงให้ชื่อว่า ฮินดู (Hindu) ตามสำเนียงอิหร่าน¹ ชาวอารยันพวกนี้เป็นพวกที่มีความสามารถทางการรบสูง เมื่อเข้ามาอยู่ที่โคห์สคราเมซึบโลกราน แยกซึ่งที่เดิมของชาวพื้นเมืองเดิม ทั้งถิ่นฐานและนำความเจริญของอารยธรรมใหม่ ๆ มาสู่ท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามก่อนที่จะกล่าวถึงที่มาของความคิดเรื่อง ทบะ จำเป็นจะต้องขอกล่าวย้อนถึง อารยธรรมของชนทั้งสองพวกที่ประกอบขึ้นเป็นชาวอินเดียโดยสังเขป ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาที่มาของแนวความคิดเรื่องทบะ

ชนพื้นเมืองเดิมของอินเดียนั้น เข้าใจว่าเป็นเจ้าของอารยธรรมสูงมาก่อนแล้ว จากการสำรวจจุดคนของคณะโบราณคดี มี เซอร์ จอห์น มาแชล (Sir John Marshall) เป็นหัวหน้า² ได้ขุดพบซากเมืองเก่าที่ โมเฮนโจดาโร (Mohenjo Daro) ในปัจจุบันอยู่ระหว่างลุ่มแม่น้ำสินธุกับทางแยกของลำน้ำเก่าในเขตแคว้นสินด์ (Sind) ของประเทศปากีสถานตะวันตก ซากอาคารในเมืองนี้มีลักษณะที่คิดว่าจะก่อสร้างด้วยอิฐ ถนนตัดเป็นเส้นตรงอย่างมีระเบียบ มีทางระบายน้ำ มีสระน้ำขนาดใหญ่ จากนั้นยังขุดพบตรา (Seal) หลายดวงประมาณ 2,000 ดวง และมีอยู่ดวงหนึ่งที่มีภาพคนนั่งไขว่ห้างสูงหรืออาจจะเป็นเครื่องประดับศีรษะท่านองหมวกก็ได้ และนั่งในท่าที่เรียกกันในปัจจุบันว่า

¹ คำว่า ฮินดู (Sindhu) เป็นชื่อแม่น้ำสายสำคัญทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย ชาวอิหร่านและกรีกเรียกแม่น้ำนี้และประเทศอินเดียว่า Hindu และกลายเป็น India ต่อมาชื่อ India ก็ใช้เรียกดินแดนอินเดียทั้งหมด ส่วนคำว่า ฮินดูนั้นเมื่อพวกมุสลิมเข้ามารุกรานดินแดนอินเดียแล้วก็ได้ใช้คำนี้ในรูปคำว่า ฮินดูสถาน (Hindustan) และประชาชนในดินแดนนี้ผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ที่มีมาแต่โบราณก็เรียกกันว่า พวกฮินดู

ดู A.L. Basham, The Wonder that was India, p. 1

² H.G. Rawlinson, India A Short Cultural History, (London: The Cresset Press, 1954), p. 13

ชัคสมาชิ มีสัตว์กระหนาบอยู่สองข้าง¹ ลักษณะที่นี้แสดงว่าคงมีไฐทานั่งสบาย ๆ
 ชรรมาคา แต่คงเป็นทานั่งเพื่อบำเพ็ญพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนั้นยังมีคองคราอีก
 คองหนึ่งที่ซุกศพที่เมืองฮาริปปา ซึ่งอยู่ในแคว้นปัญจาบ ห่างจากเมืองโมเฮนโจดาโร
 เป็นระยะทางประมาณ 250 ไมล์ แสดงภาพชายเปลือยร่าง ไร้เครยาว ผมขมวดเป็น
 มวย ลำตัวตรง แขนเหยียดตรง ขาแยกออกจากกันเล็กน้อย แขนปล่อยขนานไปกับลำตัว
 แต่ไม่แตะลำตัว² และคองคราอีกคอง ซึ่งซุกศพที่เมืองฮาริปปาเช่นเดียวกัน แสดง
 ภาพของคนมีเขาใน 3 ท่า มีทานั่งอยู่บนม้านั่ง 2 ท่า และ นั่งบนหิน 1 ท่า มีท่าหนึ่ง
 ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีของนักบวชอินเดียสมัยหลัง ๆ คือ ท่าที่ขาทั้งสองถูกดึงมาชิดลำตัว สันเท้า
 แตะกัน ซึ่งเป็นทานั่งที่กระทำไคยากหากไม่ได้รับการฝึกฝนมาก่อน³ ซึ่งท่าทั้งสองนี้คง
 จะมีไฐการยืนหรือนั่งตามแบบชรรมาคา แต่คงจะเป็นการยืนหรือนั่งเพื่อบำเพ็ญพิธีกรรมทาง
 ศาสนาเช่นเดียวกัน ซึ่งมีทางที่จะชวนให้คิดว่า การบังคับร่างกายด้วยการฝึกฝนปกติแห่ง
 อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ควรจะต้องมีมาแล้วในหมู่ชนชาวพื้นเมืองเดิมของอินเดีย

ส่วนชาวอารยันนั้น เป็นชนชาติที่เป็นเจ้าของอารยธรรมที่เจริญมาแล้วเช่นเดียวกัน
 กัน พวกนี้เป็นพวกผิวขาว มีขนานยาว เชี่ยวชาญในการรบ รู้จักใช้อาวุธ พวกนี้อพยพ

1 เทพองค์นี้ต่อมาภายหลังคงจะเป็นองค์เดียวกับ พระศิวะ บรมเทพองค์หนึ่ง
 ของชาวอินเดีย

H.G. Rawlinson, India A Short Cultural History, p. 16

2 ท่านี้มีลักษณะคล้ายกับท่ากาโยตสarga (Kāyotsarga) ของพวกเซน
 กุ A.L. Basham, The Wonder that was India, p. 22

3 Ibid, p. 23

มาจากแถบเอเชียกลาง¹ ถอยร่นลงมาทางใต้และทางตะวันออก จากหลักฐานที่ปรากฏ
ชนพวกนี้คงจะต้องเป็นผู้ที่ให้เกียรติความร้อนและไฟ ว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อชีวิต ทั้งนี้
เพราะขณะที่อาศัยอยู่ในดินแดนเอเชียกลาง หรืออพยพมาสู่อินเดียนั้น พวกเขาจะต้อง
เผชิญกับอากาศแห้งแล้ง หนาวเย็น จึงเป็นธรรมชาติอยู่เองที่พวกอารยันจะต้องคุ้นเคย
และใกล้ชิดกับไฟ เพราะไฟสามารถให้ความอบอุ่น ไฟเป็นส่วนสำคัญในการประกอบ
อาหาร ให้ความสว่างในเวลาค่ำคืน ทำให้สัตว์ร้ายต้องหนีไป ชาวอารยันจึงถือว่าไฟ
เป็นสิ่งที่เขาต้องเคารพบูชา และต่อมาเมื่อชาวอารยันพวกนี้ได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ใน
ดินแดนอินเดียแล้ว บทสวดที่ชนพวกนี้ได้ประพันธ์ขึ้นเมื่อครั้งเดินทางมา โดยมีผู้รวบรวม
ขึ้น บทสวดเหล่านี้ทำให้เราเข้าใจถึงความคิดของพวกอารยันที่มีต่อไฟมากขึ้น อารยันถือ
ว่าไฟนั้นคือ การแสดงออกของเทพองค์หนึ่งคือพระอัคนี² (Agni) พระอัคนีมีอำนาจที่จะ

¹ ชาวอารยันพวกนี้นั้นสันนิษฐานว่าเดิมมีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคกลางของทวีป
เอเชีย บริเวณรอบ ๆ ทะเลอาแปคเซียตอนใต้ ภายหลังจากได้เคลื่อนย้ายจากบริเวณดังกล่าว
กระจัดกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของโลก พวกหนึ่งไปทางตะวันตกและกระจายเป็น
พลเมืองของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เรียกว่า พวกยูโรเปียนอารยัน พวกที่สองไป
ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เข้าไปในอัฟกานิสถาน และหลังจากได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ระยะหนึ่ง
ได้ขยายเข้าไปทางทิศตะวันตก เข้าไปเปอร์เซียเรียกว่า พวกเบอร์เซียนหรืออิเรเนียน
พวกที่สามไปทางตะวันออกผ่านช่องเขาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเข้าไปในอินเดียเรียกว่า
ชาวอินโดอารยัน ซึ่งเข้ามาสู่ดินแดนอินเดียเมื่อประมาณ 1,500 ปี ก่อนคริสตกาล

ดูรายละเอียดจาก A.L. Basham, The Wonder that was India, p. 29

² ชาวอินเดียอารยันมีความเชื่อถือเกี่ยวกับพระอัคนีว่า พระองค์จะปรากฏกาย
เป็น 3 รูป ในสถานที่ 3 แห่ง คือ เป็นดวงอาทิตย์ในโลกสวรรค์ เป็นแสงสว่างใน
บรรยากาศ และ เป็นไฟในโลกมนุษย์

John Dowson, Classical Dictionary of Hindu Mythology and
Religion, Geography, History and Literature, (London: Trench Trubner
& Co. Ltd, 1913) p. 6

เผาผลาญศัตรูและบุคิครายต่าง ๆ ด้วยความร้อน (tapas) ข้าศึกศัตรูนั้นรวมทั้งที่มองเห็น และมองไม่เห็น ไม่ว่าจะเป็นคนหรือภูตผีปีศาจ และพระอิศน์ยังสามารถส่องสว่างและ ชจจิตความมืดให้หมดไปด้วย ¹

ในที่สุดชาวอารยันจึงได้เอาคุณสมบัติของพระอิศน์ที่สามารถเผาผลาญข้าศึกศัตรู ด้วยความร้อนและด้วยแสงสว่างนำมาประกอบขึ้นเป็นหลักทางนามธรรมว่า คุณสมบัตินี้ ย่อมมีอำนาจนานาประการ อำนาจนี้เรียกตามภาษาสันสกฤตว่า อำนาจที่เกิดจากการ แฉกเผา (tap) หรือความร้อน และเรียกเป็นศัพท์ว่า tapas หรือที่ไทยเราเรียกว่า ทบะ

แต่ทั้งนี้เราจะถือว่า ทบะ เป็นความคิดของชาวอารยันฝ่ายเดียวโดยที่ไม่ ใ้ได้รับอิทธิพลอื่นเลย ก็เป็นการยาก เพราะดังที่ไ้กล่าวมาแล้ว ได้มีการชุกพบ ทรากต่าง ๆ ซึ่งเป็นของอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ รูปคนนั่งขัดสมาธิ ลำตัวเกร็ง

1 ในคัมภีร์ฤคเวท พระอิศน์มีความเด่นเป็นที่สองรองจากพระอินทร์ ทั้งนี้ เพราะบทสวดสรรเสริญพระอินทร์นั้นมีประมาณ 231 บท ส่วนบทสวดสรรเสริญพระอิศน์มี ประมาณ 194 บท ทั้งนี้เพราะคัมภีร์ฤคเวทส่วนที่สวดสรรเสริญพระอินทร์นั้น คงจะ ประพันธ์ขึ้นในระยะที่ชาวอารยันกำลังเผชิญกับความแห้งแล้ง โดยเฉพาะในขณะที่เดินทาง ผ่านอัฟกานิสถานและลุ่มแม่น้ำสินธุ ซึ่งคงจะต้องเผชิญกับความแห้งแล้งเป็นเวลานานทำให้ พระอินทร์ซึ่งชาวอารยันนับถือว่าเป็นเทพที่พ่ายความแห้งแล้งทวีความสำคัญขึ้น ส่วนบท สวดสรรเสริญพระอิศน์นั้น คงจะประพันธ์ขึ้นในระยะที่ชาวอารยันกำลังเผชิญความหนาวเย็นและ ขณะกำลังเดินทางผ่านดินแดนที่ประกอบด้วยอินทรายนานาประการ และคงจะไม่มี การ ประพันธ์เพิ่มเติมอีกมากนัก ดังนั้นบทสวดสรรเสริญพระอินทร์จึงมีจำนวนมากกว่าบทสวดสรรเสริญ พระอิศน์

และรูปนั่งคิงสันเต้าเข้ามาซิกด้าตัวนั้น ซึ่งเราเข้าใจกันว่าคงจะเป็นการปฏิบัติกณฆาง
 ประการตามพิธีการทางศาสนานั้น อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ชนชาวอารยันนำมาประกอบเข้า
 กับความคิดเรื่องทมะ ซึ่งก็ตรงกับความคิดของนักปราชญ์ปัจจุบันบางท่านอาทิเช่น อัลเฟรด
 แอส เกเดน(Alfred S.Geden)¹ และ เอ แอล บาชัม (A.L. Basham)² เป็นต้น

ความเป็นมาของความคิดเรื่องทมะ

ความคิดเรื่องทมะซึ่งชาวอินเดียอารยันเชื่อถือว่า คือ อำนาจของความร้อน
 หรือการแยกเผาที่เกิดขึ้นและมีอำนาจทำลายล้างศัตรูทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น
 และเข้าใจว่าที่มาของความคิดนี้คงจะไม่ใช่จากพวกอารยันฝ่ายเดียว แต่คงจะเป็น
 ความคิดของชาวพื้นเมืองผิวคล้ำที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในดินแดนอินเดียมาก่อน แต่อย่างไร
 ก็ตามเข้าใจว่าชาวอารยันหลังจากที่โคอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งและมีอำนาจอยู่ใน
 ดินแดนอินเดียแล้ว คงจะไ้รับความคิดเรื่องทมะนี้ไว้ด้วย โดยจะเห็นได้จากคัมภีร์
 รุคเวทซึ่ง เป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่ที่สุดของชาวอารยันก็กล่าวถึงเรื่องทมะ ทั้งความ
 หมายทางรูปศัพท์ และความหมายพิเศษทั้งสองอย่าง ความคิดนี้ได้เป็นที่ยอมรับของ
 ชาวอินเดียอารยันในสมัยหลังคัมภีร์รุคเวทต่อมาอีกด้วย เพราะยังมีข้อความเกี่ยวกับ
 เรื่องทมะปรากฏในคัมภีร์พราหมณะ คัมภีร์อุปนิษัท คัมภีร์มหากาพย์³ และ คัมภีร์

¹ Alfred S. Geden, "Asceticism" Encyclopaedia of Religion and Ethic, II: 88

² A.L. Basham, The Wonder That Was India, p.22

³ คัมภีร์มหากาพย์ในวิหยานพนธ์เล่มนี้หมายความถึงเฉพาะ คัมภีร์มหากาพย์
 และรามายณะ เท่านั้น

ปูราณะต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงความคิดเรื่องนี้เป็นที่ยอมรับโดยชาวอารยันมาตั้งแต่แรกเริ่ม และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนโดยชาวอารยันสมัยต่อมา คัมภีร์เหล่านี้ก็แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดเรื่องทบะของชาวอินเดียนอารยันในแง่ต่าง ๆ ดังจะกล่าวถึงต่อไปดังนี้

ความคิดเรื่องทบะในคัมภีร์พระเวท

คัมภีร์ฤคเวทซึ่งเป็นหลักฐานบันทึกขึ้นแรกสุดของชาวอินเดียนอารยัน กล่าวถึงทบะไว้หลายครั้ง แต่ทบะที่มีความหมายในแง่ของการทรมานกายหรือการฆ่าเพ็ญทุกรกิริยานั้นไม่ปรากฏบ่อยครั้งนัก อย่างไรก็ตามก็เราก็พอจะทราบได้ว่าชาวอินเดียนอารยันยกย่องการฆ่าเพ็ญทบะว่าเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่อำนาจและเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะมีข้อความที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า การฆ่าเพ็ญทบะขึ้นเป็นวิธีหนึ่งที่จะนำไปสู่สวรรค์อันเป็นแทนที่ชาวอินเดียนอารยันในสมัยคัมภีร์ฤคเวทปรารถนาจะได้ไปอยู่หลังจากที่ละโลกนี้ไปแล้ว ดังข้อความดังต่อไปนี้

tapasā ye anādhr̥syāstapasā ye svaryayuh /

tapo ye cakrire mahastāmscīdevāpi gacchatāt //2//

ye yudhyante pradhānesu suraso ye tamūtyajah /

ye vā sahasradaksīnāstāmscīdevāpi gacchatāt //3//

ye citpurva rtasāpahrtāvāna rtāvrdhah /

pitṛntapasvato yamatāmscīdevāpi gacchatāt //4//¹

¹ ฤคเวท 10. 154. 2 - 4

คำแปล

เขาผู้ใดโดยอาศัยแรงทมิฬไม่อาจจับได้ เขาผู้ใดด้วยอำนาจแห่งทมิฬ
ไปแล้วสู่สวรรค์ /

เขาผู้ใดกระทำแล้วซึ่งทมิฬอันยิ่งใหญ่ ขอให้เขาจงไปสู่เขา
เหล่านั้นด้วยเถิด //2//

เขาผู้ใดผู้เป็นแล้วกระทำการสู้รบ เขาผู้ใดสละแล้วซึ่งร่างกายของตนเอง/
หรือเขาผู้ใดก็ตาม ผู้ให้ซึ่งทักษิณาเป็นจำนวนพัน ขอให้เขาจง
ไปสู่เขาเหล่านั้นด้วยเถิด //3//

เขาผู้ใดเป็นผู้ปฏิบัติตามฤๅษีอันบริสุทธิ์ และเจริญด้วยฤๅษี /
เขาผู้ใดผู้เป็นบิณฑุ ผู้ประกอบด้วยทมิฬ ข้าแก่พระขยม
ขอให้เขาผู้ตายจงไปสู่เขาเหล่านั้นด้วยเถิด //4//

คัมภีร์ฤๅษีนอกจากจะเปิดเผยความคิดเกี่ยวกับความเชื่อถือเรื่องทมิฬว่า
ด้วยการบำเพ็ญทมิฬ - ผู้บำเพ็ญยอมจะโคไปใช้ชีวิตอันเป็นอมตะในแดนสวรรค์ หลังจาก
จากที่ตายไปถึงกาลแล้ว คัมภีร์นี้ยังได้กล่าวสรรเสริญอำนาจของทมิฬไว้อีกหลาย
ประการ เช่น ด้วยการบำเพ็ญทมิฬ พระอินทร์ยอมให้รับชนะเหนือเทวดาองค์อื่น ๆ
หรือได้ครองตำแหน่งสูงสุดในสวรรค์ และด้วยการบำเพ็ญทมิฬนี้เองที่บรรดาทวยเทพ
มีความเป็นเทพได้¹

นอกจากคัมภีร์ฤๅษีแล้ว คัมภีร์พระเวทเล่มอื่นที่ได้กล่าวถึงเรื่องทมิฬอีก
ก็คือคัมภีร์อถรรพเวท คัมภีร์นี้ได้กล่าวถึงเรื่องทมิฬไว้ว่า ด้วยการบำเพ็ญทมิฬนี้เอง
บรรดาทวยเทพต่าง ๆ จึงสามารถมีชีวิตเป็นอมตะ เหาชนะเหนือความตายได้²

¹ ฤๅษีเวท 10. 167. 1

² อถรรพเวท 11. 5. 19

และการบำเพ็ญตบะนี้เองที่เป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่คำจุนโลกนี้ไว้ได้¹

จากข้อความข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า ถึงแม้คัมภีร์พระเวทจะไม่ได้กล่าวถึงตบะในความหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญทุกรกิริยาหรือการทรมานกายบ่อยครั้งนัก แต่ก็มื่อนักพอบที่จะแสดงให้เห็นว่า ชาวอินเดียนอารยันเหล่านี้ยอมรับความดีของการบำเพ็ญตบะว่าเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดอำนาจในลักษณะต่าง ๆ มากทั้งแต่โบราณกาล อำนาจที่กล่าวถึงนี้ ครอบคลุมถึงอำนาจในมนุษยโลกและแม้เมื่อตายไปแล้ว อำนาจแห่งตบะยังสามารถนำคนผู้นั้นให้ขึ้นไปสู่แดนสวรรค์ได้ เช่นเดียวกับอำนาจแห่งคุณธรรมประการอื่น ๆ²

ความคิดเรื่องตบะในคัมภีร์พราหมณะ

คัมภีร์พราหมณะได้แสดงความคิดเรื่องตบะในแง่เกี่ยวข้องกับกับความคิดซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระเวท คือบทยของสรรเสริญอำนาจของตบะ ทั้งเช่นข้อความที่กล่าวถึงในคัมภีร์โตกทิริยะ พราหมณะว่า ทวยเทพจะมีความเป็นเทพโตกก็ด้วยการบำเพ็ญตบะ³ คัมภีร์ไอทเรยะ พราหมณะได้กล่าวสรรเสริญอำนาจของตบะไว้ว่า ด้วยการบำเพ็ญตบะถูกเทพซึ่งเป็นเทพชั้นรองมีสิทธิ์ในการค้ำนำโลมร่วมกับเทพเจ้าได้⁴ นอกจากนี้

¹ อถรรพเวท 10. 12. 1

² คัมภีร์ฤคเวท ได้กล่าวถึงผู้มีสิทธิ์จะเดินทางไปสู่สวรรค์ว่าได้แก่ ผู้ที่มีคุณสมบัติต่อไปนี้คือ เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในความสัจย์ (ฤคเวท 10. 15. 9, 10) ผู้ที่มีความโอบอ้อมอารี (ฤคเวท 10. 15. 9) ผู้รักกฎเกณฑ์ศีลธรรม (ฤคเวท 10. 15. 1) ผู้ที่กระทำแต่กรรมดี (ฤคเวท 10. 16. 4 , 17. 4) ผู้ที่ได้เลี้ยงชีพหรือเสียชีพในสงคราม และ ผู้ที่ได้ให้ภริยานแก่พราหมณ์เป็นจำนวนพัน (ฤคเวท 10. 154. 3)

³ โตกทิริยะ พราหมณะ 3. 12. 3. 4

⁴ ไอทเรยะ พราหมณะ 3. 30. 2

คัมภีร์ศกปถพราหมณะโคกกล่าว ยกย่องสรรเสริญการบำเพ็ญทบะไว้ว่า โลกนี้อาจถูกปราบปรามได้ด้วยการบำเพ็ญทบะ¹ และบุคคลผู้บำเพ็ญทบะอย่างเคร่งเครียดในโลกนี้ เมื่อตายไปแล้ว ทุก ๆ ส่วนในร่างกายของเราจะไปรวมกันในโลกสวรรค์²

ความคิดของชาวอินเดียนั้นเกี่ยวกับเรื่องทบะที่ปรากฏในคัมภีร์พราหมณะก็ เป็นไปพ้องเคียงกันกับที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวท เป็นการรับถ่ายทอดแนวความคิดมาจากคัมภีร์พระเวท แต่ความเชื่อถือในการบำเพ็ญทบะนี้คงจะเพิ่มมากขึ้น เพราะอำนาจของทบะได้รับการยกย่องถึงขั้นที่ว่า โลกนี้อาจถูกปราบปรามได้ด้วยการบำเพ็ญทบะดังกล่า

เหตุที่คตินี้ความคิดเรื่องการบำเพ็ญทบะได้รับการยกย่องและได้รับความนิยมนำเพิ่มมากขึ้นในสมัยพราหมณะนี้ อาจจะเป็นผลมาจากแนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ กล่าวคือ คตินี้ความคิดเกี่ยวกับโลกสวรรค์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พราหมณะมีลักษณะแตกต่างจากที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวท โลกสวรรค์ในคัมภีร์พระเวทนั้นระบุว่าเป็นที่อยู่ของพระยมและบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งอยู่ในสวรรค์ชั้นที่สาม เป็นจุดสูงสุดของพระอาทิตย์ แต่ในคัมภีร์พราหมณะคตินี้ความคิดเกี่ยวกับโลกสวรรค์ได้ขยายเพิ่มเติมออกไปอีก โดยแยกสวรรค์โลก (Svarga loka) ออกจาก ปิตฤโลก (Pitr loka) อันเป็นความคิดที่จะยกระดับความสำคัญของสวรรค์โลกอันเป็นโลกของทวยเทพให้สูงกว่าโลกของบรรพบุรุษเป็นการล่อใจคนให้เห็นสวรรค์ เป็นแทนที่นำปรารถนามากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นแนวความคิดใหม่อีกประการหนึ่ง คือ คตินี้ความคิดเกี่ยวกับการเกิดใหม่ในโลกหน้า เรามีความคิดว่า ทุกคนเมื่อตายไปจากโลกนี้แล้วจะเกิดใหม่อีกครั้งหนึ่งในโลกอื่น ๗ โลกใหม่ผลจากการกระทำดีและชั่วซึ่งเขาได้กระทำขณะยังมีชีวิตอยู่ใน

¹ ศกปถ พราหมณะ 3.4.4.27

² ศกปถ พราหมณะ 10.4.4.4

โลกนี้จะถูกนำมาพิจารณาเปรียบเทียบ และจะเป็นผลทำให้เขาได้รับรางวัลหรือถูกลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง¹ แต่ไม่มีข้อความที่แสดงถึงรางวัลและการลงโทษนั้นอย่างชัดเจนเพียงแต่กล่าวไว้ว่า บุคคลผู้มีความรู้ที่แท้จริง หรือผู้ประกอบบุญพิธี เมื่อตายไปแล้ว เขาจะมีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง และครั้งนี้เขาจะมีชีวิตเป็นอมตะ ส่วนบุคคลผู้ปราศจากความรู้ที่แท้จริงหรือผู้ที่ไม่ประกอบบุญพิธี เมื่อตายไปแล้วเขาจะเกิดอีก และจะตกเป็นทาสของความตายครั้งแล้วครั้งเล่า ความคิดเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า ชาวอินเดียนอารยันได้พยายามตอบปัญหาที่เขาสงสัยเกี่ยวกับชีวิตของคนทั้งเมื่อยังดำรงชีวิตอยู่ในโลก และความเป็นไปของเขาเมื่อตายไปแล้วว่าจะต้องประสบกับสิ่งใดไปอยู่ที่ใด ความคิดหนึ่งที่ชาวอารยันเหล่านี้เชื่อถือได้แก่ความคิดที่ว่า คนเราเมื่อตายไปแล้วย่อมจะต้องไปมีชีวิตอีกในโลกอื่น ซึ่งอาจจะเป็นโลกสวรรค์ โลกของบรรพบุรุษ หรือโลกอื่น ๆ ใดอีก ความคิดนี้ในที่สุดก็ได้เป็นที่ฐานของแนวความคิดเรื่อง การเวียนว่ายตายเกิด

จะเห็นได้ว่าคัมภีร์พราหมณะได้พยายามยกของสวรรค์โลกอื่นเป็นโลกแห่งความสุขความดีงามให้เป็นแดนที่น่าพึงปรารถนามากยิ่งขึ้น เพราะเป็นแดนที่บุคคลจะพึงประสบกับความสุขอันนิรันดรได้ และการบำเพ็ญตบะก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะพามุคคลให้ไปสู่โลกสวรรค์ได้ เป็นการสร้างความหวังให้แก่คนผู้ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ว่า หากได้บำเพ็ญตบะตามระเบียบวิธีอย่างแท้จริงแล้ว เมื่อตายไปเขาจะได้อยู่กับความสุขอันเป็นนิรันดร

ความคิดเรื่องทบะในคัมภีร์อุปนิษัต

ต่อมาในสมัยอุปนิษัต ชาวอินเดียนอารยันมีความคิดเกี่ยวกับโลกและชีวิตอีกซึ่ง

¹ ศคปถพราหมณะ 11.2.7.23

มากยิ่งขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ในสมัยอุปนิษัทนี้ที่ชาวอินเดียอารยันมีความคิดทาง ศาสนาและปรัชญาเจริญสูงมาก เขามีความคิดเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด ที่เรียกว่าสังสาร (samsāra) อันเป็นวิวัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับชีวิตในโลกนี้ของ ชาวอินเดียอารยันที่สืบเนื่องมาจากสมัยพราหมณะ และด้วยอิทธิพลของความคิดเรื่อง การเวียนว่ายตายเกิดนี้เองที่เป็นผลให้แนวความคิดเรื่องกฎแห่งกรรมปรากฏขึ้น ทั้งข้อความที่ปรากฏในพฤตพราหมณ์ อุปนิษัทว่า "บุคคลกระทำกรรมใดไว้ ก็จะต้องได้รับผล ของกรรมนั้น" ¹ แต่วิธีรับผลกรรมจะต่างไปจากในสมัยพระเวทตอนต้นซึ่งบุคคลจะได้ ไปเสวยสุขในสวรรค์ หรือ เสวยผลกรรมในนรกอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในสมัย อุปนิษัทได้ยกย้ายเปลี่ยนแปลงเอาการเวียนว่ายตายเกิดให้กลับมาในโลกนี้ ชาวอารยัน ในสมัยนี้มีความคิดว่า บุคคลไม่ว่าจะใคร่ประกอบกรรมดีหรือกรรมชั่วเมื่อตายไปจาก โลกนี้แล้วจะกลับมาเกิดใหม่ และเสวยผลกรรมในโลกนี้โดยผู้ที่เคยทำความดีไว้จะมี การเกิดใหม่ที่ค้ำหน้าพอใจ คือ จะเกิดในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ หรือ ไวศยะ อย่าง ใดอย่างหนึ่ง ส่วนผู้ที่เคยประพฤตชั่ว จะมีการเกิดใหม่ที่ต่ำช้า คือ อารจะเกิดเป็น สุนัข สุนัข หรือ จันทาล อย่างใดอย่างหนึ่ง ²

ด้วยความคิดดังกล่าวนี้ ชาวอินเดียอารยันในสมัยพระเวทตอนปลายโดยเฉพาะ ในสมัยคัมภีร์อุปนิษัทจึงมีความคิดว่า คนเราที่เกิดมามีชีวิตในโลกนี้ แท้จริงแล้วเป็น

¹ พฤตพราหมณ์ อุปนิษัท 4.4.5 "yat krama kurate tatbhi-sampatyate"

อรรถกถาจารย์ หังกร ใ้ตีอธิบายคำว่า "abhisampatyate" ว่าในที่นี้หมายถึง การได้รับผลของกรรม

อ้างถึงใน S. Radhakrishnan, The Principal Upanishads (London: George Allen & Unwin, 1953), p. 272

² ฉานโทคยอุปนิษัท 5.10.7

ความทุกข์มิใช่ความสุขถึงเข้าใจแท่ก่อน และความทุกข์นี้ก็มีไว้ว่าจะสิ้นสุดลงท้ายความ
 ทาย เพราะเมื่อตายแล้วก็ยังจะต้องมีการเกิดใหม่ โดยมีการเป็นเครื่องผูกมัด
 บุคคลให้ต้องติดอยู่ในห่วงสังสารวัฏและต้องเผชิญกับความทุกข์นานาประการต่อไป

ท้ายเหตุนี้ชาวอินเดียอารยันผู้ที่ไม่ปรารถนาจะตกอยู่ในสังสารวัฏนี้ต่อไปโดย
 ทายที่จบมิได้ จึงพยายามแสวงหาหนทางที่จะช่วยให้ตนเองหลุดพ้นจากสังสารวัฏอัน
 เป็นทุกข์ต่อเนื่องนี้ และในระยะประมาณ 600 ปีก่อนคริสต์ศักราช หรือประมาณ
 หนึ่งศตวรรษก่อนพุทธกาล ก็ได้เกิดมีแนวความคิดขึ้นมาอย่างหนึ่งชื่อว่า โลกนี้มี
 วิญญาณสากล คือ "พรหม" ส่วนบุคคลมี "อากัณเฐน" ซึ่งมาจากพรหมและเป็นอัน
 หนึ่งอันเดียวกันกับพรหม แต่เนื่องจากบุคคลยังมี "อวิชชา" (สันสกฤตคำว่า อวิชชา)
 ครองงำอยู่จึงไม่อาจตระหนักหรือแจ้งชัดในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพรหม
 วิญญาณสากลและอากัณเฐนวิญาณของตนได้¹ เขาจึงต้องยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ต่อไป
 ไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ที่ปรารถนาจะหลุดพ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิดนี้ อันทำให้เป็น
 ทุกข์นี้จะต้องรู้แจ้งและมีความเชื่อมั่นว่าอากัณเฐนหรือส่วนที่เป็นสาระตนเองเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกันกับพรหม ซึ่งเป็นแหล่งที่มาและเป็นสาระของทุกสิ่งทุกอย่างในสกลจักรวาล
 และตรงกับศัพท์สันสกฤตว่า "พรหมัน"² และท้ายความรู้ตระหนักถึงความจริง
 ประการนี้ บุคคลผู้นั้นก็ย่อมจะสามารถละจากความผูกพันทางโลกทั้งปวง เป็นผู้ที่หลุด

¹ คำว่า "วิญญาณ" ที่ใช้ในข้อความที่เกี่ยวกับ อุปนิษัตและศาสนาพราหมณ์
 ทั้งหมดนี้ มิได้หมายถึงวิญญาณในชั้นห้าของพุทธศาสนา แต่หมายถึง วิญญาณตาม
 ความเข้าใจโดยทั่วไปหรืออาจเทียบเท่ากับ SOUL ในภาษาอังกฤษ

² พุทธพจนานุกรม อุปนิษัต 4.4.5 sa vā ayamātma brahma
 แท้จริง อากัณเฐนนี้แลคือ พรหมัน

พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏตลอดกาล¹ เพราะอาคมินของผู้นั้นจะหมก
ความผูกพันจากร่างกายอันเกิดจาก อวิชชา และไปรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหม
แห่งสากลจักรวาล ที่เรียกกันว่าเป็นการบรรลุมโงกมะ หรือ นิรวาณ อย่างแท้จริง

คหฺยเหตุนี้จุดหมายปลายทางของชาวอินเดียนอารยัน ผู้สละความผูกพันและความ
สูงทางโลกทั้งปวง ก็คือ การบรรลุมโงกมะนี้ คหฺยความรู้ที่แท้จริงดังกล่าว ซึ่งเป็น
วิธีที่ถูกกล่าวถึงและได้รับการยกย่องมากในคัมภีร์อุปนิษิต² แก่แนวทางหรือวิธีการ
ที่จะบรรลุมโงกมะหรือบรรลุมความหลุดพ้นด้วยการอาศัยความรู้ที่แท้จริงนั้น เป็นความคิด
ทางปรัชญา ซึ่งทำให้วิธีการที่จะบรรลุมโงกมะเป็นสิ่งที่จำกัด ทำให้เกิดความคิดใน
ทางปฏิบัติว่า ผู้ที่จะบรรลุมความหลุดพ้นได้จะต้องสามารถแยกอาคมินออกจากร่างกาย
ทั้งนี้เพราะว่า อาคมิน ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมอันเป็นวิญญาณสากล ต้อง
มาผูกพันอยู่กับร่างกาย ความคิดที่เป็นที่ยอมรับกันในครั้งนั้นก็คือ ร่างกายของคนเรา
เป็นส่วนที่ติดข้องอยู่กับการเวียนว่ายตายเกิด โดยอำนาจของอวิชชา และเมื่อ
อาคมินของตนยังผูกพันอยู่กับร่างกาย อาคมินก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดเรื่อยไปไม่มีที่

¹ พุทธทาสภิกขุ อุปนิษิต 1.4.10

การุณอุปนิษิต 1.3.8

² ในมุนนทอุปนิษิต 1.1.4-5 ได้มีการจำแนกความรู้ออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. ความรู้ระดับต่ำ (อุปรา-วิทยา) อันได้แก่ พระเวททั้ง 4 กับเวททางคะ
ทั้ง 6 คือ คิกษา, กลป (วิธีการพองจำพระเวท, วิธีการประกอบพิธี), วยากรณ
(ไวยากรณ), นิรุกต(คำอธิบายศัพท์พยางค์), ฉนท(แบบอย่างของฉนท), โชนเตษ
(คารวศาสตร์)

2. ความรู้ระดับสูง (ปรา-วิทยา) อันได้แก่ ความรู้ที่จะทำให้บุคคลสามารถ
เข้าใจพรหมันที่ไม่มีวันเสื่อมนั้นได้ (ตทกขรม) ได้

สิ้นสุด ผู้ที่ประสงค์จะแยกเอาอาทมนต์ออกจากร่างก็อาศัย วิธีการบำเพ็ญทบะ โดย การบังคับร่างกายให้ยากลำบากทบะประการต่าง ๆ เพราะทบะการบำเพ็ญทบะบุคคล ย่อมเห็นแจ้งในอาทมนต์ของตนได้ ดังปรากฏข้อความในเสวตาศาตรอุปนิษัทว่า "ทบะการบำเพ็ญทบะบุคคลย่อมสามารถเห็นแจ้งในอาทมนต์ของตน อันเป็นทางที่จะนำ ไปสู่พรหมันได้" ¹ เพื่อแสดงว่า อาทมนต์นั้นมีโคตสิกของอยู่กับร่างกาย และการบำเพ็ญ ทบะก็เป็นการแสดงประการหนึ่งว่า อาทมนต์สามารถแยกตัวเองออกจากร่างกายได้ อาทมนต์ก็จึงต้องสละร่างกายในที่สุด และไปรวมตัวอยู่กับพรหม อันเป็นวิญญานสากล อย่างถาวรและสมบูรณ์ ในการที่อาทมนต์จะเข้าไปรวมกับพรหมเช่นนั้น คัมภีร์อุปนิษัท หลายคัมภีร์กล่าวไว้ ชัดเจนว่า การบำเพ็ญทบะจะช่วยให้คน (หรืออาทมนต์) รู้อัจฉ เห็นจริงในความจริงข้อนี้ เช่น พุทธทวารวดีอุปนิษัท กล่าวว่า "ทบะการบำเพ็ญทบะ อย่างหนึ่ง บุคคลจะรู้จักพรหมันได้" ² ไทคติริยอุปนิษัท มีกล่าวถึง วรุณ ผู้บิดา กล่าวกับ ภฤคุ วารุณี บุตรผู้ใดจะรู้เรื่องพรหมนี้ว่า "เจ้าจงพยายามรู้จักพรหมัน ทบะการบำเพ็ญทบะ เพราะทบะเป็นวิธีที่บุคคลจะรู้จักพรหมันได้" ³ และไมครายณีย อุปนิษัท กล่าวว่า "ทบะเป็นประตูที่เปิดไปสู่พรหมัน" ⁴ เมื่ออาทมนต์พ้นจากความ ผูกพันกับร่างกายและเกิดความรู้ว่าอาทมนต์ของตนนั้น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมก็ย่อม จะบรรลุดังจุดหมายปลายทางคือพรหม ซึ่งจากนั้นเขาก็จะไม่ต้องกลับมาใช้ชีวิตอยู่ใน โลกนี้อีกเลย ⁵

1 เสวตาศาตร อุปนิษัท 1.15

2 พุทธทวารวดีอุปนิษัท 4.4.22

3 ไทคติริย อุปนิษัท 3.5

4 ไมครายณีย อุปนิษัท 4.4

5 พุทธทวารวดีอุปนิษัท 6.2.15

ฉานโตคฺย อุปนิษัท 4.15.5

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ข้อความเกี่ยวกับทบะตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์รูปนิษิต นั้น แตกต่างไปจากที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวทและคัมภีร์มหาภารตะ ทบะตามที่ปรากฏในคัมภีร์รูปนิษิตบางเล่มนั้น แสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือของชาวอินเดีย อารยันในการบำเพ็ญทบะว่า สามารถนำไปสู่ความหลุดพ้นได้ ส่วนทบะที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวทและคัมภีร์พราหมณะนั้น เพียงแต่ทำให้มีอำนาจพิเศษเหนือมนุษย์สามัญและอาจมีอำนาจเหนือทวยเทพได้อีกด้วย

ความคิดเรื่องทบะในคัมภีร์มหาภารตและปรัมมาณะ

ส่วนในคัมภีร์มหาภารตในที่นี้หมายถึง เฉพาะคัมภีร์มหาภารตะและรามายณะและคัมภีร์ปุราณะต่างๆ ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญทางศาสนาพราหมณ์ของชาวอินเดียในสมัยต่อมา ความคิดเรื่องทบะมีลักษณะใกล้เคียงกันมาก จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเดียวกันไม่มีความคิดพิเศษใด ๆ ที่แตกต่างกัน ความคิดเรื่องทบะที่ปรากฏในคัมภีร์มหาภารตะและรามายณะนี้กล่าวได้ว่าเป็นความคิดที่รับถ่ายทอดมาจากความคิดเรื่องทบะทั้งในคัมภีร์พระเวทและคัมภีร์รูปนิษิต คือ ทั้งความคิดที่การบำเพ็ญทบะทำให้เกิดอำนาจพิเศษ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ และความคิดที่การบำเพ็ญทบะสามารถนำไปสู่ความหลุดพ้นได้ แต่ความคิดที่การบำเพ็ญทบะสามารถทำให้เกิดอำนาจพิเศษ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้มีการขยายความคิดเพิ่มเติมขึ้นอีกมาก โดยมีข้อความกล่าวถึงผู้บำเพ็ญทบะในสมัยนี้จำนวนไม่น้อยที่ใช้อำนาจของทบะก่อให้เกิดประโยชน์ในทางส่วนตัว เช่น ขอบุตร ขอความเป็นอมตะ เป็นต้น

แม้ว่าในสมัยนี้ความคิดเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ อำนาจมหัศจรรย์อันเป็นผลจากการบำเพ็ญทบะจะมีอิทธิพลต่อความคิดของชาวอินเดียอารยันมาก แต่ความมุ่งหมายในการบำเพ็ญทบะเพื่อหวังผลคือความหลุดพ้นอันเป็นความมุ่งหมายทางศาสนายังคงมีปรากฏและนับถือกันอยู่ทั่วไป คัมภีร์มหาภารตะ มหาภารตที่

มีความยาวที่สุดในโลก คือ ประกอบไปด้วยโคลงถึง 100,000 โคลง¹ ก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับการบำเพ็ญตบะปรากฏอยู่มากที่สุด คัมภีร์นี้ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า เพื่อใ้หม่นุชย์มีทางเข้าถึงพรหม ตบะและยัญพิธีไ้มีบัญญัติขึ้น และด้วยวิธีการทั้งสองนี้ หากบุคคลใดเรียนรู้และปฏิบัติ จะได้รับคุณงามความดีซึ่งจะหลั่งไหลมาบ่าทั้งปวง อาตมันของเขาจะสว่างไสวด้วยความรู้แจ้ง และด้วยความรู้แจ้งนี้เอง อาตมันของเขาไ้เข้าถึงพรหมไ้²

ความคิดเกี่ยวกับพรหมและอาตมันในคัมภีร์นี้เชื่อว่า อาตมันนั้นเป็นสิ่งที่แท้จริงและคงแท้แน่นอนตลอดไป อาตมันอยู่ในร่างกายซึ่งยังคงไ้รับความกระทบกระเทือนจากความร้อน ความหนาว ความชื้นชมยินดี ความเจ็บปวด เป็นสิ่งที่ไม่คงแท้แน่นอน มีการเริ่มต้นและสิ้นสุด³ แต่อาตมันนั้นเป็นอมตะแผ่ขยายไปทั่วจักรวาลนี้ไม่มีเกิดแก่เจ็บตาย เมื่อร่างกายสิ้นไป อาตมันที่ยังผูกพันอยู่กับร่างกายก็ไ้เคลื่อนเข้าสู่ร่างใหม่ต่อไป แต่ด้วยการบำเพ็ญตบะ บุคคลอาจจะชำระบาปของเขาไ้หมดสิ้นไปและผู้บำเพ็ญตบะในกรณีเช่นนี้ ก็ไ้ต้องควบคุมตน ไม่กระทำบาปใหม่เพิ่มอีก เขาไ้ต้องไม่กระทำบาปอันไ้แก่ ความหลงกลวง การขโมย การพูดให้ร้าย การผูกพยาบาท การกตัญญู การทำร้าย

¹ Arthur A. Macdonell, A History of Sanskrit Literature, 2nd ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1971) p 237

² Pratap Candra Roy, tr., The Mahabharata of Krishna Dwaipāyana Vyāsa, Vol. 3 Udyoga Parva, Section 42 (Calcutta : Bharata press, 1884), p 141

³ Ibid, Vol. 4 Bhisma Parva, p. 342

การทรยศหักหลัง และ การพูดเท็จอันเป็นความชั่วที่จะลบล้างคุณงามความดีจากการบำเพ็ญตบะ แต่ผู้ที่สามารถหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ได้ คุณงามความดีจากการบำเพ็ญตบะของเขาจะเพิ่มมากขึ้น¹ และด้วยการบำเพ็ญตบะ บุคคลผู้มีใจบุญผู้คัดค้านความปรารถนาในโลกียสุข จะสามารถขจัดความมืดมัวอันเกิดจากความโง่เขลาได้ เขาจะเดินทางไปสู่สวรรค์ทางทิศเหนือโดยทางอันมีแสงสว่างตลอดกาลไปยังที่ที่สงวนไว้สำหรับผู้บำเพ็ญตบะ เป็นทางแห่งความหลุดพ้น อยู่เหนือความตายไม่เวียนวายตายเกิดอีกต่อไป²

ความคิดเกี่ยวกับการบำเพ็ญตบะเพื่อแสวงหาความหลุดพ้นในทำนองเดียวกันนี้มีปรากฏในคัมภีร์ปุราณะเช่นเดียวกัน คัมภีร์ลิงคะ ปุราณะ กล่าวถึงบุคคลผู้บำเพ็ญตบะเป็นเวลา 12 ปี จะได้เป็นอิสระหลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการทั้งปวง คือ ได้ไปสู่ความหลุดพ้นนั่นเอง³ คัมภีร์วิษณุปุราณะ กล่าวถึง ฤๅษีกานทุ(Kandu) บำเพ็ญตบะโดยน้อมใจเลื่อมใสศรัทธาในองค์พระวิษณุ จนได้ไปสู่ความหลุดพ้นในที่สุด⁴

¹ Ibid, Vol 8 Santi Parva, p. 60

² Ibid, Vol 7 Santi Parva, p. 31

³ J.L. Shastri, The Linga Purana (Delhi: Motilal Banarsidass, 1973) p. 396

⁴ H.H. Wilson, tr. The Vishnu Purana : A System of Hindu Mythology and Tradition. (Delhi: Motilal Banarsidass, 1973), p. 73

นอกจากนั้นคัมภีร์มหาภารต มหาภารตะ รามายณะ และ คัมภีร์ปุราณะ
 ทั้งหลาย ยังมีข้อความที่กล่าวถึงการบำเพ็ญตบะโดยหวังผลประโยชน์ส่วนตัว
 มากยิ่งขึ้น การบำเพ็ญตบะเพื่ออุทิศประสงค์ถึงกล่าวที่มีกล่าวถึงบ่อยครั้ง มีลักษณะ
 เคนเป็นพิเศษอย่างหนึ่งคือ การบำเพ็ญตบะเพื่อขอประทานบุตรจากพระเจ้า ดัง
 ปรากฏเรื่องราวกล่าวถึงการบำเพ็ญตบะโดยหวังผลประโยชน์ดังกล่าวในคัมภีร์
 มหาภารตะ และ ปุราณะต่าง ๆ หลายแห่ง เช่น ทวัสตร (twastr) ผู้เป็น
 นายของสิ่งมีชีวิตและเทพเจ้าทั้งหลายไต่ถามเพ็ญตบะอย่างเคร่งครัด จนพระอินทร์
 ต้องประทานบุตรชาย ซึ่งมี 3 หัว มีใบหน้าากดำ 3 หน้า คล้ายพระอาทิตย์
 พระจันทร์ และ ไฟ¹ กุณิ-ครระ (Kuni-garga) ผู้มีพลังเหลือล้น มีชื่อ
 เสียงยิ่งใหญ่ ไต่ถามเพ็ญตบะอย่างเคร่งครัด จนได้ธิดาสาวผู้มีศิว lingam จาก
 นั้นก็ไต่ถามถึงร่างของตนไปสู่สวรรค์² ฉานิลาทะ (Silāda) ไต่ถามเพ็ญตบะ
 โดยมุ่งหวังชาติขององค์พระศิวะเป็นเวลาถึงพันปีสวรรค์ โดยมุ่งหมายอยากได้บุตร
 ชายที่ไม่ต้องคลอกจากกรรมมารดา และเป็นอมตะไม่มีวันตาย ต่อมาพระศิวะเอง
 ได้มาเกิดเป็นบุตรชายของเขามีนามว่า นันทิน (Nandin)³ พระกฤษณะเอง
 ก็ยังเคยบำเพ็ญตบะเพื่อขอบุตรให้กับนางจามพตี (Jāmbavatī) ชายาผู้หนึ่ง

¹ Pratap Candra Roy, tr. The Mahabharata of Krishna
Dwaipayana Vyasa Vol.3 Udyoga Parva, Section 8, p. 18

² Ibid Vol. 6 Salya Parva, p. 206

³ J.L. Shastri, The Linga Purāna, p. 169

นางชามพวตี ได้เห็นเหล่าบุรุษผู้กล้าหาญของนางรุกมีณี (Rukmiṇī) ก็
ปรารถนาจะมีลูกของนางเองบ้าง ได้มาทูลอ้อนวอนขอจากพระกฤษณะ พระ
กฤษณะจึงต้องบ้ำให้บุตรจะจนพระหิระพหพระหิระ ได้ให้ตามพะ (Sāmba) มา
เกิดเป็นบุตรของนางชามพวตี ¹

ความคิดเกี่ยวกับการบ้ำให้บุตรโดยหวังผลประโยชน์ทางส่วนตัวที่
ปรากฏในคัมภีร์มหากาณะ รามายณะ และ ปุราณะเล่มต่าง ๆ นอกจากเพื่อ
ขอบุตรดังกล่าวแล้ว ยังมีการบ้ำให้บุตรโดยหวังอิทธิฤทธิ์ ลาน ยศ อื่น ๆ
อีก ดังเช่น สุนทะ (Sunda) และ อุปสุนทะ (Upasunda) บุตรชายทั้ง
สองของนิกุมภะ (Nikumbha) ทั้งสองรักใคร่กันมาก ได้พากันบ้ำให้บุตร
โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ตนเองมีความรู้เชี่ยวชาญในศาสตร์อาชูรทั้งปวง มี
อำนาจมายาศาสตร์สามารถแปลงกายเป็นอะไรก็ได้ตามใจชอบ มีพลังแข็งแรง
ยิ่งใหญ่ ในที่สุดก็ขอความเป็นอมตะ ซึ่งพระพรหมก็ได้ประทานพรให้ทุกอย่าง
ยกเว้นความเป็นอมตะ เขาทั้งสองจึงขอพรใหม่ว่า ขอให้เขาไม่กลัวในสิ่ง
ทั้งหลายในสามโลก ไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ นอกจากเขาทั้งสองกันเองเท่านั้น
ไม่มีผู้ใดในสามโลกจะฆ่าเขาได้ ² ส่วนยวากฤ (Yavakr) บุตรของ
ภรทิวาชะ (Bharadvāja) เห็นว่าบิดาของตนซึ่งหมกหมุ่นอยู่กับการบ้ำให้บุตร
มักถูกดูถูกดูหมิ่นจากพราหมณ์คนอื่น ๆ ในขณะที่ไรวยะ (Rāivya) และบุตร
ทั้งสองของเขาดูมีความรู้เชี่ยวชาญในพระเวทได้รับความนับถือยกย่องจากพราหมณ์
คนอื่น ๆ เขาได้ไปบ้ำให้บุตรอย่างยากยิ่ง เพื่อจะได้มีความรู้ในพระเวทโดย

¹ Ibid., Vol. 5, p. 304

² Pratap Candra Roy, tr. The Mahabharata of Krishna

ไม่ต้องเรียนรู้จากอาจารย์ซึ่งต้องใช้เวลานานนับปี แต่ขอให้ความรู้ในพระเวท และความรู้ในศาสตร์ทุกอย่างจงปรากฏแก่เขาและบิดาของเขา ในที่สุดพระอินทร์ก็ได้ประทานพรให้ตั้งที่เขาปรารภว่า ¹ และในคัมภีร์นี้ยังมีเรื่องราวของ รavana (Ravana) หรือ ทศกัณฐ์ ผู้มี 10 เทียร ได้บำเพ็ญตบะอย่างยากยิ่ง ถึงกับตัดหัวของตัวเองเป็นเครื่องบูชาแด่กองไฟศักดิ์สิทธิ์ ในที่สุดพระพรหม ได้มาปรากฏกายและได้ประทานพรให้เศียรทั้งสิบของเขากลับมาอยู่ที่เดิม ร่างกายสมบูรณ์ประกอบอย่างเดิมไม่ทึกลดหายไป จะแปลงกายเป็นอะไรก็ได้ตามใจชอบ มีชัยชนะเหนือศัตรูในสงครามและเหนือสิ่งมีชีวิตทั้งวงเวียนมนุษย์ ² คัมภีร์วิษณุปุราณะได้กล่าวถึงการบำเพ็ญตบะอันยากยิ่งของธรูวะ (Dhruva) โอรสของอุททานปาถ (Uttanapada) กับนางสุนิติ (Suniti) ได้เห็น อุทตมะ (Uttama) พี่น้องร่วมบิดาเดียวกันกับตนอันเกิดจากนางสุรุจิ (Suruchi) นั่งอยู่บนตักของอุททานปาถผู้บิดา ซึ่งประทับอยู่บนบัลลังก์ก็ปรารภว่าจะนั่งบ้าง แต่ถูกนางสุรุจิมารดาเลี้ยงดูถูกเหยียดหยาม ด้วยความแค้นใจจึงไปบำเพ็ญตบะน้อมใจให้เลื่อมใสศรัทธาในองค์พระวิษณุ ขอให้เขามีฐานะอันสูงส่งเหนือบุคคลใด ๆ คำจูนวอซึ่งจักรวาลนี้ ในที่สุดพระวิษณุได้มาปรากฏกายและประทานพรให้เขามีฐานะเหนือโลกทั้งสาม ยิ่งใหญ่เหนือพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวฤกษ์ และ ดาวเคราะห์ทั้งหลาย ³

จะเห็นได้ว่าความคิดของชาวอินเดียอารยันเกี่ยวกับเรื่องตบะตามที่ปรากฏในคัมภีร์มหาภารตะ รามายณะ และ คัมภีร์ปุราณะเล่มต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญเพื่อหวังอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ อำนวยพิศุขนั้น ได้ขยายไป

¹ Ibid, Vana Parva, Vol 2, p. 408

² Ibid, Vana Parva, Vol 2, p. 808

³ H.H. Wilson, tr., The Vishnu Purana: A System of

อย่างกว้างขวางมาก ความคิดดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อถือในอำนาจของทบะว่า มีอำนาจยิ่งใหญ่สามารถคลบไคล้กาลถึงที่ปรารถนาทั้งช่วงให้สัมฤทธิ์ผลได้ เช่น ความปรารถนาในบุตร หรือ แม้แต่เรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้ เช่น ความรู้ในพระเวท ความคิดพิเศษอีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏในสมัยนี้และมีลักษณะน่าสนใจ คือ การตั้งเอาพระเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญทบะ โดยความมุ่งหมายต่าง ๆ ที่ผู้บำเพ็ญทบะตั้งไว้ไม่อาจสำเร็จสมประสงค์ได้หากไม่ได้รับพรจากพระเจ้า ดังนั้นผู้บำเพ็ญทบะจึงต้องน้อมจิตใจให้ระลึกถึงเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ตลอดระยะเวลาของการบำเพ็ญทบะ จะเห็นได้ว่าความคิดนี้ได้แสดงถึงความต้องการที่จะยกย่องอำนาจของเทพไม่พร้อม ๆ กับอำนาจของทบะ

จะเห็นได้ว่า ความคิดเกี่ยวกับทบะในสมัยแรก ๆ นั้น ชาวอินเดียอารยันมุ่งถือการบำเพ็ญทบะว่า จะให้ผลทางศาสนามากที่สุดคือ ในสมัยพระเวทและพราหมณะ เชื่อว่า การบำเพ็ญทบะเป็นคุณธรรมประการหนึ่งจะสามารถนำบุคคลให้ไปสู่ความสุขอันนิรันดรในโลกสวรรค์ได้ เพราะคติความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายของชาวอินเดียอารยันในระยะแรกเชื่อเพียงแต่ว่า บุคคลผู้ให้ประกอบคุณธรรมดีจะได้ไปเสวยสุขในสวรรค์ คติความคิดเกี่ยวกับโลกสวรรค์ตามที่ปรากฏในวรรณคดีพระเวทกล่าวว่าเป็นแดนเดียวกันกับโลกบรรพบุรุษ ต่อมาคัมภีร์พราหมณะได้กล่าวแยกสวรรค์โลกและพิศุโลกว่าเป็นคนละแดนแยกออกจากกันอย่างเด่นชัด แสดงให้เห็นถึงความคิดที่พยายามจะยกย่องแดนของเทพให้สูงกว่าแดนของบรรพบุรุษ และคติความคิดเกี่ยวกับการเกิดใหม่ในโลกหน้าอันเป็นแนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ทำให้การบำเพ็ญทบะได้รับความนิยมน่ามากขึ้น ต่อมาในสมัยอุปนิษัต ชาวอินเดียอารยันมีความคิดเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของวิญญาณ โดยผูกพันอยู่กับกฎแห่งกรรมทำให้ชีวิตนี้เป็นทุกข์ต่อเนื่องกัน

ไปไม่มีที่สิ้นสุด เขาจึงได้พยายามแสวงหาหนทางที่จะทำลายทุกข์ข้อนี้ ในที่สุดเขาก็ได้พบว่า การที่บุคคลจะเป็นอิสระจากการเวียนว่ายตายเกิดนั้น บุคคลจะต้องตระหนักความจริงที่ว่า อาตมอันของคนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับอาตมอันสากล คือ พรหม และคัมภีร์อุปนิษัทก็ได้แสดงความเชื่อถือว่า การบำเพ็ญตบะก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้บุคคลเข้าถึงพรหม และหลุดพ้นได้ ต่อมา คัมภีร์มหาภากาพย์และปุราณะ ก็ได้มีข้อความที่แสดงความคิดเกี่ยวกับตบะในทำนองเดียวกันกับที่ปรากฏในคัมภีร์อุปนิษัท ประการหนึ่งคือ ด้วยการบำเพ็ญตบะบุคคลจะไม่สู่ความหลุดพ้นได้ ความคิดเกี่ยวกับตบะอีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏในสมัยหลังนี้ ซึ่งความจริงก็มีใช้ความคิดใหม่พิเศษแต่อย่างใด ความคิดนี้ได้มีปรากฏมาแล้วในสมัยพระเวทนั่นเอง แต่ในสมัยหลังความคิดนี้ได้มีการขยายกว้างขวางไปอีกมาก โดยเชื่อว่าด้วยการบำเพ็ญตบะ บุคคลจะมีอำนาจอิทธิฤทธิ์พิเศษเหนือบุคคลธรรมดา มีความเป็นอมตะ และ ขอสิ่งใดที่ตนปรารถนาต่าง ๆ จากพระเจ้าได้

การบูชาการบำเพ็ญตบะของชน 3 วรณะ

ดังที่ได้กล่าวมาในบทก่อนแล้วว่า เกิมแนวความคิดตลอดจน ลักษณะวิธีการบำเพ็ญตบะ คงจะเป็นของชาวพื้นเมือง ต่อมาเมื่อพวกอารยันได้อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนอินเดีย คงจะได้รับเอาความคิดเรื่องตบะนี้มาจากชาวพื้นเมือง แต่การรับเอามานี้คาดว่า ชาวอารยันคงจะไม่รับเอามาทั้งหมด อาจจะได้รับมาแต่เพียงวิธีการบำเพ็ญตบะเท่านั้น ส่วนแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องตบะ ชาวอารยันคงจะมีความคิดของตนเอง เมื่อเวลาผ่านไปนานเข้า ความคิดในเรื่องนี้ของชาวอารยันคงจะลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ชาวอารยันจึงมีความคิดเกี่ยวกับเรื่องตบะว่าเป็นของตนเองโดยสมบูรณ์ และให้ความเชื่อถือว่าอำนาจของตบะอย่างมาก นอกจากจะเชื่อว่าเป็นหนทางหนึ่งที่น่าไปสู่ความหลุดพ้นได้แล้ว ในสมัยหลัง ๆ ยังเชื่อถึงกันด้วยว่า อำนาจของตบะนั้นสามารถคลอบันกาลให้ผู้บำเพ็ญมีอำนาจอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้

ด้วยเหตุนี้ชาวอินเดีย จึงหันมานิยมบำเพ็ญตบะกันมาก จากข้อความใน คัมภีร์ไมทราธิบดี อูปนิษัท ที่กล่าวถึง พระราชา ฤๅษีพรหม ไก่ทรงสละราชสมบัติ และ ราชอาณาจักร ออกไปใช้ชีวิตเป็นผู้ขี้บ่่า และ ไก่บ่่าเพ็ญตบะ¹ ทำให้ทราบว่า ชาวอารยันผู้เคร่งครัดในพิธีกรรม และการดำเนินชีวิตไปตามขั้นตอนทาง ศาสนา จะต้องบำเพ็ญตบะเมื่อเขาคำเนินชีวิตไปตามขั้นตอนจนถึงชั้นอาศรมที่ 3²

กล่าวได้ว่าในระยะแรก ๆ นี้ การบำเพ็ญตบะเป็นข้อปฏิบัติของชาวอารยัน ผู้เคร่งครัดในการดำเนินชีวิตไปตามขั้นตอนแห่งอาศรม และในเมื่อชาวอารยันประกอบ ไปด้วยบุคคลใน 3 วรรณะแรก คือ วรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ และ วรรณะ แพศย์ การบำเพ็ญตบะย่อมเป็นที่นิยมในวรรณะทั้งสามด้วย แม้ว่าเราอาจจะเดาเอา เองว่า ชาวพื้นเมืองเองอาจจะยังมีการบำเพ็ญตบะอยู่บ้างในหมู่บ้าน และขอบเขตของ บ้านเมืองของตน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อชนอารยันรับชาวพื้นเมืองเหล่านี้เข้ามาอยู่ใน สังคมของพวกเขาแล้ว บุคคลเหล่านี้มีฐานะเป็นเพียง คหกร ก็เกิดมีข้อกำหนดชัดเจนและ มีการศึกษากันบุคคลในวรรณะขึ้น ดังปรากฏข้อความในคัมภีร์มานาวธรรมศาสตร์กล่าวถึง การบำเพ็ญตบะว่า เป็นเรื่องที่มีปฏิบัติกันเฉพาะพวกอารยันเท่านั้น³ ในขณะเดียวกัน

¹ ไมทราธิบดี อูปนิษัท 1.2

² สังคมของชาวอินเดียโบราณนอกจากจะแบ่งออกเป็น 4 วรรณะแล้ว ชีวิต ของชาวอารยันผู้เคร่งครัดในพิธีกรรมและขั้นตอนทางศาสนา ยังแบ่งออกเป็น 4 ระยะเวลา เรียกว่า "อาศรม" (Āśrama) ดังนี้

1. พรหมจารี ระยะเวลาที่ใช้ชีวิตในการศึกษาเล่าเรียน
2. คฤหัสถ์ ระยะเวลาที่ใช้ชีวิตเป็นผู้ครองเรือน
3. วานปรสถ์ ระยะเวลาที่จะชีวิตจากการเป็นผู้ครองเรือนออกสู่ป่า
4. สันनยาสี ระยะเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ในป่า ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ

ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Paul Deussen, "Āśrama", Encyclopaedia of Religion and Ethics, ed. James Hastings, II (1915) : 129 - 131

³ มานาวธรรมศาสตร์ 6.1;8;23

ก็พยายามกีดกันพวกศูทรมิให้มีโอกาสมาแต่เพศะ แม้จะไม่มีข้อความกล่าวไว้โดยเด่นชัด แต่อาจสันนิษฐานได้จากการศึกษาฐานะทางสังคมของชาวอินเดีย ทั้งนี้ ฐานะของบุคคลในสังคมอินเดียในสมัยนั้นอาจจะกล่าวได้ดังนี้ พราหมณ์เป็นผู้มีฐานะทางสังคมสูงสุด เพราะเป็นผู้มีอำนาจที่จะติดต่อกับเทพเจ้าและสามารถบันดาลความสุข ความเจริญ หรือ ความทุกข์ ให้เกิดแก่สังคม ส่วนบุคคลในวรรณะกษัตริย์นั้น เข้าใจว่าจะเป็นผู้มีอำนาจในการปกครอง มีอภิสิทธิ์ต่าง ๆ และคงจะได้รับมรดกโยชน์จากสมาชิกของสังคมโดยทั่วไปมากที่สุด

บุคคลผู้อยู่ในวรรณะแพศย์ เป็นบุคคลส่วนใหญ่ของสังคม เป็นผู้ค้าเงินสังคมในทางเศรษฐกิจ แพศย์คงจะดำเนินชีวิตในด้านการกลักรรรม การเลี้ยงสัตว์ การพาณิชย์ และการช่างการฝีมือต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ บุคคลเหล่านี้คงเป็นมาตรฐานของคนทั่วไป การเปรียบเทียบวรรณะพราหมณ์ และ วรรณะกษัตริย์ ก็ต้องเทียบกับวรรณะแพศย์ และถือว่าทั้งสองวรรณะนั้นสูงกว่าวรรณะแพศย์

แต่เมื่อมองดูวรรณะศูทร เราจะเห็นว่า บุคคลในวรรณะนี้อยู่ในฐานะที่ต่ำที่สุด ในค่านสังคม ศูทรเป็นผู้รับใช้บุคคลในวรรณะอื่น และถูกเหยียดหยามจากบุคคลเหล่านั้น แม้แต่ในด้านการศาสนา ศูทรก็ถูกกีดกันมิให้มีส่วนร่วมร่วมกับบุคคลในวรรณะอื่น ๆ มีข้อความในวรรณคดีสันสกฤตหลายตอนทีกล่าวถึงความเหยียดหยามที่ศูทรได้รับ เช่น ศูทรมักถูกเปรียบเทียบกับ สุนัข กา และ คพ¹ ศูทรถูกกีดกันมิให้เข้าร่วมการกระทำพิธี

¹ ศตปถพราหมณะ 14.1.1.31

strī sūdrah svā krsnah śakunistanistani na prekseta nechriyam
ca pāmanam ca nejjjotisca tamaśca netsatyanrte samsrja niti

"บุคคลไม่ควรมองดูหญิงศูทร สุนัข และ กา เพราะเป็นผู้ไร้อัตถ์
มบาศ และ คำชา"

ทางศาสนา¹ นอกจากนี้ ศูทรยังถูกกล่าวว่ามีฐานะเท่าคนพิการ คือ เท่าคนตามอก
หูนวก พิการ เป็นใบ้ และ เป็นกระเทย ศูทรจึงไม่อาจฟังพระเวทและทำพิธี
บูชาวงสว่างได้²

ในที่สุดเรื่องการทำเพชฌุฑะก็กลายเป็นเรื่องบุคคลในทางพหุของบุคคลใน
สามวรรณะแรก เพราะเมื่อเป็นเรื่องพวกอารยันประเพณีปฏิบัติอยู่แล้ว พวกศูทรย่อม
ไม่สมควรกระทำ ข้อความที่กล่าวถึงการห้ามพวกศูทรมิให้ทำเพชฌุฑะนั้นมีปรากฏใน
วรรณคดีสันสกฤตอยู่มาก เช่น คัมภีร์มหาภารตะ กล่าวถึง ฤๅษีเป็นหัวหน้าตระกูล
หรือกุลปติ (Kulapati) คนหนึ่ง ฤๅษีจะไม่ยอมสั่งสอนศูทรผู้มาอ่อนวอนขอศึกษาประกอบ
กิจพิธีทางศาสนา และการทำเพชฌุฑะทรมาณกาย โดยอ้างว่า การประกอบกิจเช่นนั้น
สำหรับชนในวรรณะศูทรแล้วเป็นเรื่องที่มีอาจเป็นไปได้³ และได้กล่าวเล่าถึงโทษที่
พราหมณ์ผู้หนึ่งต้องได้รับ โดยเป็นผลจากการสั่งสอนวิธีการประกอบกิจพิธีที่ถูกทวงและ
วิธีการทำเพชฌุฑะให้แก่ศูทร พราหมณ์ผู้นี้ในชาติต่อมาได้ไปเกิดเป็นนักบวชผู้ประกอบพิธี
ในราชสำนักของกษัตริย์ อยู่ในวรรณะศูทรผู้นั้นในชาติก่อน เพราะผลจากการสั่งสอน
ศูทรทำให้การทำเพชฌุฑะของพราหมณ์ผู้นั้นไม่มีผลแต่อย่างใด⁴

ข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการตัดโอกาสของพวกศูทร
ในกำรับทำเพชฌุฑะ เพราะนอกจากจะห้ามศูทรมิให้ทำเพชฌุฑะแล้วยังกล่าวว่า การสั่งสอน

¹ ไมตรายณีย์ สังหิตา 7.1.1.6

โคตทริย สังหิตา 7.1.1.6

sūdro yajñe navaklpto

ศูทรเป็นผู้ที่ไม่เหมาะสมที่จะอยู่ในพิธีวงสว่าง

² กาศบายน เสราศศูทร 1.1.5

³ Pratap Candra Roy, The Mahābhārata of Krishna Dwaipāyana

Vyāsa, Anusāsana Parva, p. 35

pp.

⁴ Ibid., p. 37-41

วิธีการบำเพ็ญตบะเป็นเรื่องที่ไม่อาจกระทำได้ ยังห้ามพวกอารยันมิให้แนะนำสั่งสอน
วิธีการบำเพ็ญตบะแก่ผู้หรืออีกด้วย ทักขการกำหนดคบทลงโทษว่า พวกอารยันคนใดกระทำ
เช่นนั้นแล้ว ผลแห่งการบำเพ็ญตบะของเขาจะสูญเปล่า

ความพยายามอีกอย่างหนึ่งของพวกอารยันในการพยายามตัดโอกาสศุภรรมิให้
บำเพ็ญตบะก็คือ การพยายามสร้างความเชื่อที่ว่า หากผู้หรือบำเพ็ญตบะแล้ว ย่อมก่อ
ให้เกิดผลร้ายแก่สังคม ดังเรื่องปรากฏในคัมภีร์รามายณะ อุตตรกานท์ บทที่ 86 ดังนี้

พรหมณ์ผู้หนึ่งเสียใจที่ลูกชายตายตั้งแต่อายุไม่ถึง 14 ปี จึงแบกศพลูกชายมา
ร้องไห้อยู่ที่หน้าประตูวังของพระราม และกล่าวโทษว่าเป็นเพราะพระรามทำบาปหรือมีผู้ทำ
บาปในอาณาจักรแต่พระรามไม่ได้กำราบ พระรามได้ยินดังนั้นจึงตรัสปรึกษากับเมเหิงทั้งหลาย
ว่าควรจะทำอย่างไร เมเหิงทได้ทูลแนะนำแก่พระรามว่า

โอพระราชา ในอาณาจักรของพระองค์ มีศุภรรมิหนึ่งกำลังบำเพ็ญตบะ
ทรมาณตนอย่างแรงกล้า และด้วยเหตุนี้ทำให้เด็กชายคนนี้ต้องตาย ภัย
พิบัติอย่างมหันต์ได้เกิดขึ้นในอาณาจักร มีบุคคลที่มีจิตใจชั่วร้ายผู้หนึ่งได้
กระทำสิ่งที่เลวร้าย บุคคลผู้ชั่วร้ายคนนั้นและพระราชาจะต้องตกนรก
โอท่านผู้เป็นใหญ่ในหมู่มนุษย์ ขอให้พระองค์กำจัดความชั่วร้ายในอาณาจักร
ของพระองค์ ประชาชนก็จะได้มีอายุยืนยาวและเด็กคนนี้จะไต่ขึ้นคืนชีพ¹

เมื่อพระรามทรงทราบดังนั้น ก็ตรัสสั่งให้พระลักษมณ์เอาพญามารบุตรพรหมณ์
ผู้นั้นเข้านำมันหอมไว้แล้ว พระองค์รำลึกถึงบุษบก เมื่อบุษบกมาแล้วพระรามก็ขึ้นทรงลอย
ไปเที่ยวหาตัวศุภรรมิทำเทียมพรหมณ์ ไปพบอยู่ที่เขาไศพล (Saivala) กำลังบำเพ็ญตบะ
อยู่ โดยเอาศิระะลงดิน เอาเท้าชี้ฟ้า พระรามตรัสถาม ศุภรรมิผู้นั้นก็สารภาพว่า ตนเป็น
ศุภรรมิจริงชื่อ กัมพูกะ (Sambuka) พระรามทรงชักพระชรรค์ออกตัดศิระะศุภรรมิผู้นั้น ทวยเทพ
พากันสรรเสริญ พระรามจึงขอพระอินทร์ว่า ขอให้พญามารขึ้นขึ้น พระอินทร์ก็

¹ Manmatha Nath Dutt, tr. The Ramayana, (Calcutta: Girish
Chandra Chandra Chackravarti, 1892), X: 1790- 1791

ประสาทรให้ตามบรรณานา¹

เรื่องราวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า ชาวอารยันพยายามปิดกั้นโอกาสของศูทรที่จะบำเพ็ญตะทุกวิถีทาง โดยพยายามสร้างความเชื่อว่า การบำเพ็ญตะของศูทรนั้นเป็นเรื่องที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง เป็นมาบจะก่อให้เกิดผลร้ายแก่ผู้อื่นหรือแก่สังคมไทยส่วนรวม และการฆ่าศูทรผู้กระทำการบำเพ็ญตะไมไร เรื่องที่น่าคำหึงหรือเป็นความผิด แต่เป็นการกระทำที่ดี ควรสรรเสริญ แมแต่ทวยเทพก็สรรเสริญ เพราะจะสามารถแก้ไขเหตุการณ์ที่เลวร้ายนั้นได้

แต่มีใ้ตีความความว่า ในสมัยนั้นจะไม่มีศูทรคนใดกล้าบำเพ็ญตะ จากการที่พวกอารยันใ้มีข้อห้ามศูทรไม่ใ้บำเพ็ญตะ และมีบทลงโทษอารยันผู้สั่งสอนวิธีการนี้แก่ศูทร และการพยายามสร้างความเชื่อว่า หากศูทรบำเพ็ญตะแล้วยอมทำให้มีผลร้ายเกิดขึ้น ย่อมแสดงว่าในสมัยนั้นคงจะมีศูทรที่ใ้บำเพ็ญตะอยู่ไม่น้อย ที่เป็นดังนี้อาจเป็นเพราะ หากความคิดเรื่องตะเป็นของชาวพื้นเมืองมาก่อน ชาวพื้นเมืองซึ่งกลายมาเป็นชนวรรณะศูทรก็คงจะยังบำเพ็ญตะอยู่ต่อ ๆ กันมาในสังคมนอกวงอารยัน โดยที่พวกอารยันเองก็ห้ามไม่ได้ ด้วยพวกศูทรเองก็มีความเชื่อว่า การบำเพ็ญตะทรมานกายยอมทำให้เกิดอำนาจอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ

อีกประการหนึ่ง ศาสนาในระยะหลังที่เกิดขึ้น คือ ศาสนาเชน ซึ่งเปิดโอกาสใ้กับบุคคลทุกวรรณะ และเน้นการบำเพ็ญตะว่าเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น พวกศูทรที่ถูกกีดกันจากพวกอารยันก็พากันหัน ไปนิยมนับถือลัทธิศาสนาเชนซึ่งเปิดโอกาสใ้พวกเขาบำเพ็ญตะได้ พวกอารยันเห็นว่าการปิดกั้นทางแก่ศูทรนั้น คงจะกระทำใ้ชากขึ้นทุกที จึงคลายความเคร่งครัดเกี่ยวกับการบำเพ็ญตะในหมู่พวกศูทร และเปิดโอกาสใ้ศูทรสามารถบำเพ็ญตะได้ ถึงข้อความที่อุณินารทกล่าว กับพระรามว่าดังนี้

คุกร พระราชา ในกตยูค เฉพาะวรรณะพราหมณ์เท่านั้น
ที่จะบ่าเพ็ญตะไค้ ในไตรคายุค วรรณะพราหมณ์และวรรณะ
กษัตริย์เท่านั้นที่จะบ่าเพ็ญตะไค้ ส่วนวรรณะแพศย์และวรรณะ
ศูทรมีหน้าที่ต้องรับใช้วรรณะพราหมณ์และวรรณะกษัตริย์ ใน
ทวูปยุค วรรณะแพศย์สามารถบ่าเพ็ญตะไค้ คุกร พระราชา
แผนวทวาบรยุคการบ่าเพ็ญตะไค้ในวรรณะศูทรบุดีอวูไม่
สมควร ในระหว่างยุคทั้งสามนี้ วรรณะศูทรบุดีอวูไม่
ค้จากการบ่าเพ็ญตะไค้... และในกลียุค วรรณะศูทรจึงจะสามารถ
บ่าเพ็ญตะไค้....¹

ข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห้นถึงการคลายความเข้มงวดในการกีดกันพวกศูทร
ไม่ให้บ่าเพ็ญตะไค้ของพวกอารยัน ท้ายเห้นว่าการกีดกันพวกศูทรเห้นนั้นไม่เกิดประโยชน์
เพราะก้คงจะมีศูทรที่ยังใช้วิธีการบ่าเพ็ญตะไค้ในการแสวงหาความหลุดพ้นหรือแสวงหา
อานาจอิทธิเทธิ์พิเศษต่าง ๆ อยู่ทั่วไป และประกอบกับอิทธิพลของลัทธิศาสนาเห้นที่เกิ
ขึ้นเพื่อต่อต้านลัทธิศำสนาพราหมณ์ ลัทธิใหม่นี้ถ้อการบ่าเพ็ญตะไค้เป็นหัวใจสำคัญในการ
ปฏิบัติเพื่อไปสู่ความหลุดพ้น และเปิดโอกาสให้กับคนทุควรรณะ พวกอารยันจึงต้องยอม
รับให้พวกศูทรบ่าเพ็ญตะไค้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย